

STAVOVI UČENIKA O OBLICIMA EDUKACIJA U ZAŠTIĆENIM PODRUČJIMA GORSKE HRVATSKE

Dinko MARIN

OŠ Bartula Kašića Zadar
dmarin23@net.hr

Ivana MARUNA

OŠ Bartula Kašića Zadar
UDK: 502.17:37.91.31-053.6
ivana.maruna5@skole.hr
pregledni članak

Sažetak

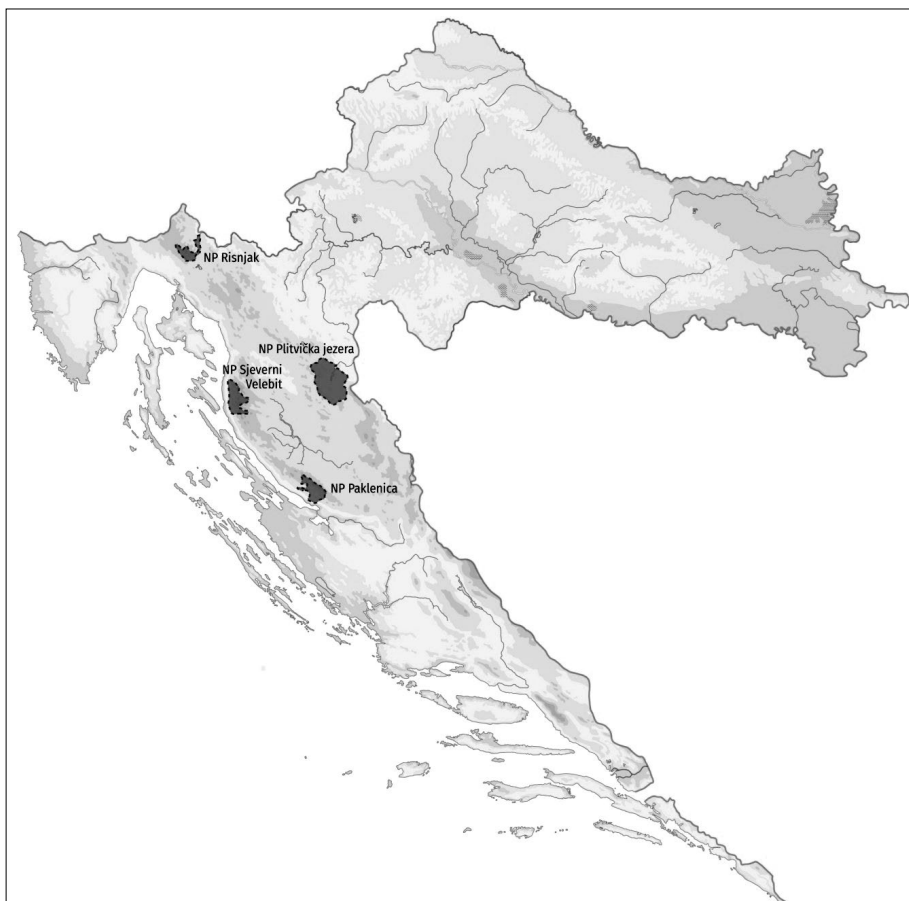
Nacionalni identitet svakog naroda, između ostalog, očituje se putem jezika, kulture, geografskog prostora, ali i kroz bogatstvo prirodne i kulturne baštine. Razvijanje nacionalne svijesti i nacionalnog identiteta pomoću očuvanja i prepoznavanja zaštićenog prostora i kulturnih značajki istog svakako je jedna od zadaća javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim prostorima. Cilj istraživanja bio je ispitati stavove učenika završnih razreda osnovne i srednje škole (četverogodišnjih) o oblicima edukacija koje bi se provodile u zaštićenim prirodnim područjima Gorske Hrvatske, a povećale bi interes učenika za posjet zaštićenim područjima. U istraživanju je sudjelovalo 436 ispitanika završnih razreda osnovne i četverogodišnjih srednjih škola s područja grada Zadra. Analizom rezultata utvrđeno je da ne postoje značajnije razlike u stavovima učenika završnih razreda osnovne i srednje škole o postojećim i potencijalnim geološkim, geomorfološkim edukacijama ili pak predavanjima i radionicama o biljnom i životinjskom svijetu zaštićenih područja, koje ispitanici smatraju najpoželjnijima. Učenici srednjih škola u većoj mjeri su zainteresirani za etnografske radionice i predavanja za razliku od učenika osmih razreda osnovne škole. Značajnija odstupanja su prisutna u stavovima o radionicama orijentacije za koje učenici srednjih škola iskazuju veći interes od učenika osnovnih škola. Istraživanje je pokazalo kako učenici iz osnovne škole pokazuju manji interes za radionice koje uključuju računalne simulacije poput holograma za razliku od učenika srednjih škola koji bi u većoj mjeri sudjelovali na takvom tipu radionica.

KLJUČNE RIJEČI: zaštićena područja, edukacija, nacionalni identitet

Uvod

Odgoj i obrazovanje mladih ljudi u procesu razvoja svih oblika identiteta jedna je od zadaća institucija koje u svojem djelokrugu imaju odgojnu i obrazovnu komponentu. U tom procesu najznačajniju ulogu imaju odgojno-obrazovne ustanove koje nisu samo mjesto stjecanja novih znanja i vještina, već one jesu i moraju biti mjesta razvijanja, poticanja i njegovanja različitih vrsta identiteta, od kulturnog, osobnog pa do nacionalnog. To potvrđuje i *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije* (2014) koja naglašava kako u današnjem globaliziranom svijetu iznimno je bitno odgojiti pojedince koji će postati “građani svijeta” ali pritom sačuvati svoj nacionalni identitet, svoju kulturu, kulturne krajolike, društvenu, moralnu i duhovnu baštinu. Razvoj nacionalnog identiteta odgojno-obrazovne ustanove postižu poučavanjem o nacionalnoj, kulturnoj i prirodnoj baštini, prostorno-geografskim karakteristikama Hrvatske i njezinim prirodnim i kulturnim obilježjima. Poučavanje nacionalnog identiteta s posebnim akcentom na prirodna i kulturna obilježja osim školskih ustanova dužne su temeljem pozitivnih zakonskih propisa provoditi i javne ustanove koje brinu o zaštićenim područjima prirode. U tom smislu Brkić Vejmelka i Paral (2022) zaključuju kako upravljanje zaštićenim područjima podrazumijeva i odgojno-obrazovne programe koji tematiziraju značajke pojedinih ekosustava i okoliša, a autori ovog rada bi dodali kulturno-rolška, povijesna i etnografska obilježja prostora na kojem se zaštićeno područje nalazi. Javne ustanove koje upravljaju zaštićenim područjima imaju ključna ulogu u promicanju nacionalnog identiteta koji se odnosi na prirodnu i kulturnu baštinu, jer omogućuju posjetiteljima učenje u izvornoj stvarnosti odnosno nude doživljajnu pedagogiju kao jedan o suvremenih koncepta poučavanja.

Kako bi se posjetitelje u ovom slučaju učenike što više privuklo u zaštićena područja prirode, a da ne budu pasivni već aktivni posjetitelji, nužno je osmisliti edukacije, radionice, i druge aktivnosti koje će njima biti zanimljive. U tu svrhu provedeno je anketno istraživanje kako bi utvrdili koje aktivnosti i edukacije prema mišljenju učenika osmih razreda osnovnih škola i četvrtih razreda srednjih škola s prostora grada Zadra bi trebali u svojoj ponudi imati nacionalni parkovi (u nastavku NP) Gorske Hrvatske: NP Risnjak, NP Plitvička jezera, NP Sjeverni Velebit i NP Paklenica.

SLIKA 1. Geografski smještaj i prostorni obuhvat nacionalnih parkova Gorske Hrvatske koji su bili uključeni u istraživanje

IZVOR: Alfa, d.d., Zagreb

1. Nacionalni identitet i odgoj i obrazovanje o nacionalnom identitetu

Postoji mnoštvo različitih definicija i teorija identiteta. Tako Letica (2011) navodi da primordijalna teorija naglašava kako je identitet naslijeđen te da se bitno ne mijenja kroz život, za razliku od teorije razumnog izbora koja identitet promatra kao izbor, odnosno pojedinci će birati one identitete koji će im koristiti u nekom društvu ili pak konstruktivističke teorije koje identitet

shvaća kao posljedicu društvenih odnosa i struktura. Iz različitih teorijskih razmatranja proizlazile su i različite definicije identiteta. Identitet se definira kao „skup značajki koje određuju posebnost pojedinca ili skupine u smislu različitosti ili pak pripadnosti u odnosu na druge pojedince ili skupine“ (Identitet, 2023). Prema Sekuliću (2010:15) „identitet je osjećaj pripadnosti nekom kolektivitetu, osjećaj lojalnosti prema nekoj grupaciji koji je postojao otkad čovjek postoji kao društveno biće.“ Huntington (2007:32) pod identitetom podrazumijeva „pojedinca ili skupine o sebi; to je proizvod samosvijesti da ja ili mi kao entitet posjedujemo neke kvalitete po kojima se ja razlikujem od tebe i mi od vas.“

Huntington smatra da su izvor identiteta neograničeni no ipak posebno izdvaja sljedeće: „pripisani (spol, dob, etnička pripadnost, preci), kulturni (klan, pleme, jezik, narodnost, vjera, civilizacija, način života), teritorijalni (lokalno okružje, selo, grad, pokrajina, država, kontinent) politički (frakcija, interesna skupina, pokret, stranka, ideologija, država), gospodarski (posao, zanimanje, zvanje, poslodavac, sektor) i društveni (prijatelji, klub, momčad, kolege, slobodno vrijeme, status)“ (Huntington, 2007:37).

U svojoj podjeli identiteta Huntington nije zaboravio ni nacionalni identitet koji je iznimno kompleksan. Nacionalni identitet nije jednoznačan on se sastoji od više različitih identiteta npr. teritorijalnog, kulturnog, političkog itd. Briggs, Copley (2005:602) pod nacionalnim identitetom podrazumijevaju „zajednički identitet stanovnika određenog politički i geografski definiranim prostorom, odnosno nacijom.“ Korunić (2005) nacionalni identitet promatra kao moderni fenomen koji se razvija od kraja XVIII. stoljeća kad dolazi do formiranja modernih nacija.

Kada se govori o hrvatskom nacionalnom identitetu, Leticica (2011) navodi kako Hrvati nisu imali mogućnost do kraja osmisliti vlastiti nacionalni identitet, a isto je rezultat činjenice što Hrvati vlastitu državu osnivaju tek devedesetih godina XX. stoljeća, za razliku od drugih naroda koji su države, nacije i društva počeli graditi u doba građanskih revolucija. Iako se možemo složiti s Leticicom, ključno je istaknuti kako je hrvatski identitet i prije stvaranja samostalne Hrvatske države prvenstveno bio predodređen jezikom, ali i etničkom pripadnošću. Pored ova dva identiteta koji čine hrvatski nacionalni identitet Bušljeta Kardum, Župančić, Plaza Leutar (2013) apostrofiraju još politički, kulturni i vjerski identitet. Bratulić (2011) će pored navedenog posebno izdvojiti književnost, religiju, nacionalne simbole, a

unutar kulturnog identiteta navodi tri hrvatska pisma, ali i urbanu i ruralnu kulturu.

U sklopu nacionalnog identiteta možemo promatrati prirodnu i kulturnu baštinu, te na koji način ona određuje nacionalni identitet društva u cjelini, ali i pojedinca. U promicanju nacionalnog identiteta, a koji se vezuje uz prirodnu i kulturnu baštinu, značajna je uloga odgojno-obrazovnih ustanova na svim razinama što je propisano čl. 4. st.1. Zakona o odgoju i obrazovanju koji među ciljevima odgoja i obrazovanja u školskim ustanovama navodi „razvijati učenicima svijest o nacionalnoj pripadnosti, očuvanju povijesno-kulturne baštine i nacionalnog identiteta“. Važnost očuvanja kulturne i prirodne baštine vidljiva je i u predmetnim kurikulumima Prirode, Biologije, Geografije ili pak Povijesti. Kurikulumu Povijesti (2019) već u opisu nastavnog predmeta navodi se važnost očuvanja nacionalnog identiteta, te kulturne i duhovne baštine. Kurikulumi Prirode (2019) i Biologije (2019) posebno naglašavaju važnost očuvanja bioraznolikosti i poticanja održivog razvoja. Kurikulum Geografije (2019) nedvojbeno u ishodu za šesti razred osnovne škole navodi kako učenik pored razlikovanja kategorija zaštite prirode, navođenja zaštićene prirodne i kulturne baštine u Hrvatskoj, objašnjavanja važnosti zaštićenih područja i lokaliteta kao gospodarskoga potencijala i elementa identiteta sudjeluje u aktivnostima čuvanja i adekvatnoga vrednovanja baštine na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Osim toga u preporukama za realizaciju ovog ishoda preporuča se „posjet baštinskoj ustanovi i/ili nekom drugom lokalitetu prirodne/društvene baštine“ (Kurikulum Geografije, 2019). Kako bi se realizirali ovako postavljeni ishodi nužno je mijenjati obrazovne paradigme i odmaknuti se od tradicionalne nastave prema suvremenoj koja se usmjerava prema učeniku, a ne prema sadržaju. Odnosno kako to zaključuje Bozkurt (2015) naučiti učenike razmišljati i povezivati stečena znanja s novim znanjima. Suvremeni pristupi nastavnom procesu temelje se na aktivnom uključivanju učenika u nastavni proces, a to se postiže problemskom, projektnom, istraživačkom i terenskom odnosno izvanučioničkom nastavom.

U procesu odgoja i obrazovanja za nacionalni identitet odnosno očuvanja prirodne baštine, pored odgojno-obrazovnih ustanova ključna je uloga i nacionalnih parkova, to je i njihova zakonska obaveza propisana čl.113. st. 2. Zakona o zaštiti prirode: „Nacionalni park ima i znanstvenu, kulturnu, odgojno-obrazovnu te rekreativnu namjenu.“ Nacionalni parkovi bi trebali pu-

tem različitih odgojno-obrazovnih programa utjecati na razvoj nacionalnog identiteta, odnosno podizati svijest o važnosti prvenstveno prirodne i kulturne baštine.

Cifrić (2014:17) će zaključiti kako: „Očuvanje baštine jest odnos prema tradiciji i budućnosti – budućim generacijama. Zaštitom i očuvanjem jamči se afirmacija nekih vrijednosti tradicije i dostupnost u korištenju. Očuvanje baštine dio je nacionalne svijesti o svojoj identitetskoj prošlosti i sadašnjosti“

2. Metodologija istraživanja

Za potrebe istraživanja sastavljen je anketni upitnik putem Microsoft Forms alata. Upitnik se sastojao od dva dijela. Prvi dio odnosi se na pitanja o socio-demografskim podacima: škola koja se pohađa i spol, dok se drugi dio upitnika sastojao od pitanja otvorenog i zatvorenog tipa te trinaest tvrdnji koje su ispitanici vrednovali putem Likertove skale, sa stupnjem slaganja od u potpunosti se ne slažem do u potpunosti se slažem. Istraživanje je provedeno u siječnju 2023. na području grada Zadra među učenicima osmih razreda osnovnih škola i četvrtih razreda srednjih škola. Uzorak škola je bio nasumičan.

Prikupljeni podaci statistički su obrađeni u programu Microsoft Excell izračunom relativnih frekvencija, aritmetičkih sredina (\bar{x}) i standardnih devijacija (σ). Dobiveni podaci su problemski analizirani i grafički prikazani.

U ispitivanju je sudjelovalo 436 učenika od čega 61% (N=264) čine ispitanici srednjih škola, a 39% (N=172) ispitanici iz osnovnih škola. S obzirom na ukupan broj učenika osmih razreda s područja grada Zadra i učenika četvrtih razreda srednjih škola u školskoj godini 2022/2023.¹ u istraživanju je sudjelovalo 19% svih učenika osmih razreda i 23% svih učenika četvrtih razreda srednje škole. Prema prikupljenim podacima među ispitanicima prevladavaju učenice kako u ukupnom broj ispitanika (66%, N=286) tako i među ispitanicima osmih razreda (55%, N=95) odnosno četvrtih razreda srednje škole (72%, N=191).

¹ Podaci o broj učenika osmih razreda osnovnih škola i četvrtih razreda srednjih škola koje se nalaze na području grada Zadra preuzete su sa web domene e-Rudnik Ministarstva znanosti obrazovanja i sporta.

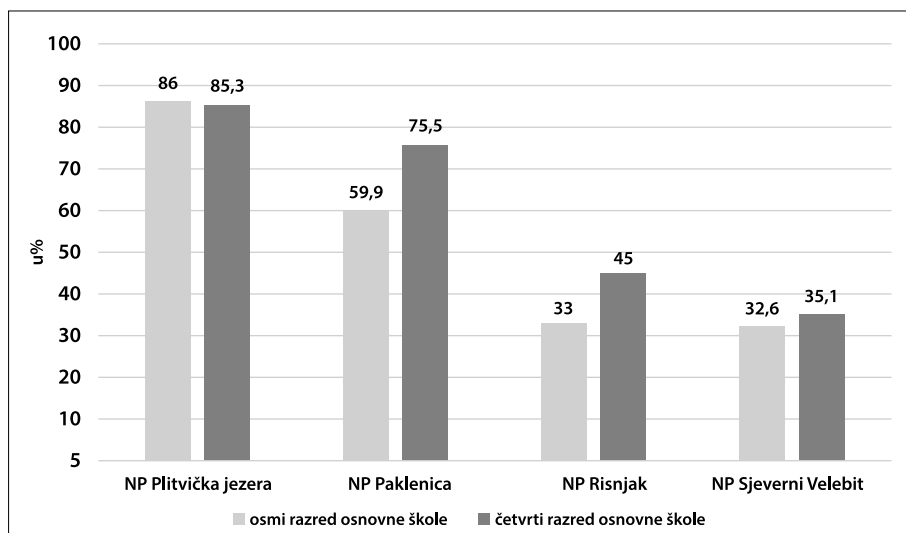
TABLICA 1. Socio-demografski podatci o ispitanicima

Broj ispitanika		
436		
Osmi razred osnovne škole	Četvrti razred srednje škole	
172	264	
Ispitanici prema spolu		
	Muško	Žensko
Ukupno	150	286
Osmi razred osnovne škole	77	95
Četvrti razred srednje škole	73	191

Izvor: Anketno istraživanje, 2023.

3. Rezultati istraživanja i rasprava

Istraživanjem se je željelo doznati koje nacionalne parkove Gorske Hrvatske su učenici posjetili u organizaciji svojih škola i u kojim tipovima edukacija su sudjelovali, te doznati stavove ispitanika o tipovima edukacija i radionica u kojima bi sudjelovali ukoliko bi im bile ponuđene od strane nacionalnih parkova. Analizom anketnog istraživanja utvrđeno je kako je preko 80% ispitanika iz osnovnih i srednjih škola posjetilo NP Plitvička jezera. Visoki udio posjećenosti prema rezultatima ispitivanja zabilježen je i u NP Paklenica s tim da je udio učenika srednjih škola (75,5%) nešto veći u odnosu na iz osnovnih škola (59,9%). Udio ispitanika koji je posjetio ostala dva nacionalna parka Gorske Hrvatske NP Sjeverni Velebit i NP Risnjak je znatno niži i ne prelazi 45%. Iz dobivenih podataka vidljiva je velika diskrepancija u posjećenosti NP Paklenica i NP Plitvička jezera u odnosu na NP Risnjak i NP Sjeverni Velebit. Možemo pretpostaviti kako ovakvim razlikama pridonosi veća prepoznatljivost NP Plitvička jezera u domaćoj javnosti pa ga i škole češće posjećuju ili pak manja vertikalna raščlanjenost reljefa u odnosu na NP Risnjak ili pak Sjeverni Velebit. Većoj posjećenosti NP Paklenica svakako pridonosi činjenica što se nalazi u neposrednoj blizini područja na kojem je provedeno istraživanje.

SLIKA 2. Udio ispitanika koji su posjetili neki od nacionalnih parkova Gorske Hrvatske

IZVOR: Anketno istraživanje, 2023.

Rezultati istraživanja pokazuju kako većina ispitanika, njih 92%, (N=400) nije sudjelovala ni u jednom obliku edukacija organiziranih od strane nacionalnog parka. Udio onih koji su sudjelovali u edukacijama je nešto veći u srednjoj školi i iznosi 6% (N=15), dok za ispitanike iz osnovne škole iznosi svega 2% (N=3). Putem pitanja otvorenog tipa ispitanici su naveli u kojim oblicima edukacija su sudjelovali:

- a) učenici iz osnovnih škola: kvizovi, škola penjanja, predavanja i stručna vodstva djelatnika javnih ustanova.
- b) učenici iz srednjih škola: kvizovi, predavanja i stručna vodstva djelatnika javnih ustanova.

Zabrinjavajući je mali udio ispitanika koji su sudjelovali u edukacijama koje provode nacionalni parkovi Gorske Hrvatske. Uvidom u službene web stranice nacionalnih parkova vidljivo je da se nude određeni radionički i edukacijski programi. Tako NP Paklenica u sklopu posjetiteljskog centra „Podzemni grad Paklenice“ nudi edukaciju Škole vezanja čvorova, unutar centra postoje tematske dvorane u kojima je prikazana prirodna i kulturna baština Velebita, pored toga posjetitelji se mogu okušati u penjanju uz umjetnu stijenu (URL 1). Važno

je naglasiti kako se ne radi o školi penjanja, već posjetitelji se sami okušavaju u penjanju uz umjetnu stijenu. NP Sjeverni Velebit u sklopu posjetiteljskog centra Kuća Velebita nudi posebne edukacije o biljnim i životinjskim vrstama i o buri (URL 2). NP Risnjak nudi programe šumske pedagogije o biljkama i životinjama ili pak program promatranja životinja (URL 4). NP Plitvička jezera provodi edukacije o biljnom i životinjskom svijetu koji se vezuju u obilježavanje nekih dana poput Svjetskog dana bioraznolikosti, Dana zaštite prirode ili pak Noći leptira (URL 3). Možemo pretpostaviti kako manji udio ispitanika koji su sudjelovali na radionica ovisi i o organizaciji terenske nastave, odnosno o onome što su škole zatražile od nacionalnih parkova. Temeljem istraživanja može se zaključiti kako učenici (koji su sudjelovali u ispitivanju) uglavnom prolaze kroz nacionalne parkove isključivo koristeći postojeće staze „šetnju“ uz eventualno vodstvo stručnih djelatnika nacionalnih parkova.

TABLICA 2. Stavovi učenika osnovnih škola grada Zadra o mogućim edukacijama i radionicama u parkovima Gorske Hrvatske

Tvrdnja	1 <i>U potpunosti se ne slažem</i>		2 <i>Djelomično se ne slažem</i>		3 <i>Niti se slažem niti se ne slažem</i>		4 <i>Djelomično se slažem</i>		5 <i>U potpunosti se slažem</i>		AS (\bar{x})	SD (σ)
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti predavanja i radionice izrade krških reljefnih oblika.	4	2,3	6	3,5	45	26,17	56	32,55	61	35,48	4,30	0,88
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti radionice i predavanja o biljnom i životinjskom svijetu karakterističnom za nacionalni park.	1	0,58	2	1,16	35	20,30	48	27,9	86	50,00	4,25	0,86
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti različite računalne simulacije poput holograma ili pak 3 D simulacije.	13	7,55	11	6,39	45	26,16	42	24,41	61	35,46	3,73	1,22

Tvrdnja	1 U potpunosti se ne slažem		2 Djelomično se ne slažem		3 Niti se slažem niti se ne slažem		4 Djelomično se slažem		5 U potpunosti se slažem		AS (\bar{x})	SD (σ)
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti audiovizualni sadržaji u vidu kratkih video uradaka o parku koji bi trebali biti prilagođeni različitoj populaciji npr. djeci, adolescentima...	2	1,16	5	2,90	51	29,65	49	28,48	65	37,79	3,98	0,94
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti speleološke radionice i predavanja.	5	2,90	10	5,81	56	32,55	54	31,39	47	27,32	3,74	1,01
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti računalni tableti koji bi vršili ulogu "vodiča" kroz parkove.	28	13,27	16	9,30	44	25,58	45	26,16	39	22,67	3,29	1,35
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske bi trebale biti etnografske radionice o kulturi i običajima prostora na kojem se zaštićeno područje nalazi.	6	3,48	8	4,65	51	29,65	49	28,48	58	33,72	3,84	1,05
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebale bi biti geološke radionice (prepoznavanje vrsta stijena, izrada fosila...).	3	1,7	3	1,74	49	28,48	46	26,74	71	41,27	4,04	0,96
U sklopu nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebalo bi razviti i park tamnog neba.	1	0,58	4	2,32	35	20,34	25	14,53	107	62,20	3,89	0,92
Nacionalni parkovi Gorske Hrvatske bi trebali imati radionice orijentacije u prirodi	20	11,63	31	18,02	62	36,05	19	11,05	40	23,26	3,16	1,29

Tvrdnja	1 <i>U potpunosti se ne slažem</i>		2 <i>Djelomično se ne slažem</i>		3 <i>Niti se slažem niti se ne slažem</i>		4 <i>Djelomično se slažem</i>		5 <i>U potpunosti se slažem</i>		AS (\bar{x})	SD (σ)
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Šetnice u sklopu nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti oplemenjene informativnim tabelama koje bi pored pisanog teksta sadržavale i QR kodove s dodatnim informacijama i računalnim simulacijama onog što se opisuje na tablici	8	4,65	10	5,81	35	20,34	52	30,23	67	38,95	3,93	1,11
Informativne tabele trebale bi sadržavati i dio teksta na Braillevu pismu.	10	5,81	30	17,44	27	15,69	103	59,88	2	1,16	4,63	3,40
U sklopu nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebala bi postojati tiflološka soba.	2	1,16	6	3,48	30	17,44	31	18,02	103	59,88	4,31	0,95

Ukoliko se usporede stavovi ispitanika o potrebi uvođenja pojedinih radionica koje su navedene u anketnom upitniku nisu vidljiva veća odstupanja između ispitanika osnovnih i srednjih škola. Značajnija odstupanja su vidljiva kod tvrdnje o parku tamnog neba osnovna škola (osnovna škola $\bar{x} = 4,52$, a srednja $\bar{x} = 3,89$), radionicama i predavanjima o krškim reljefnim oblicima (osnovna škola $\bar{x} = 3,96$, a srednja $\bar{x} = 4,30$) ili pak o speleološkim radionicama osnovna škola $\bar{x} = 3,92$ a srednja $\bar{x} = 3,74$ (Tab. 2). Ova odstupanja mogu se tumačiti činjenicom kako su učenici u srednjim školama više upoznati s temama koje se bave astronomijom što je razvidno iz predmetnog kurikuluma Fizike (2019), dok se sadržaji geomorfologije (krš, podzemni krški oblici uz koje se vezuje speleologija) znatno detaljnije poučavaju u nastavi geografije u srednjim školama (Kurikulum Geografije, 2019). Pored toga istraživanje je pokazalo veća odstupanja između ispitanika iz osnovnih i srednjih škola vezano za radionice orijentacije u prirodi. Tako 42% ispitanika iz srednjih škola djelomično za razliku od 23% ispitanika iz osnovnih škola u potpunosti se

slaže s ovakvim tipom edukacija.

Zanimljiv je podatak kako ispitanici iz osnovnih i srednjih škola u najmanjem postotku podržavaju korištenje tableta koji bi vršili ulogu „vodiča“ kroz parkove (osnovna škola $\bar{x} = 3,27$, a srednja $\bar{x} = 3,29$). Posebno intrigira ovakav stav ispitanika ako se uzme u obzir uzmu istraživanja poput Kovačević (2007) ili Miliša, Milačić (2010) prema kojima učenici dnevno provode više sati koristeći informacijsko komunikacijske tehnologije.

TABLICA 3. Stavovi učenika srednjih škola grada Zadra o mogućim edukacijama i radionicama u parkovima Gorske Hrvatske

	1 <i>U potpunosti se ne slažem</i>		2 <i>Djelomično se ne slažem</i>		3 <i>Niti se slažem niti se ne slažem</i>		4 <i>Djelomično se slažem</i>		5 <i>U potpunosti se slažem</i>		AS (\bar{x})	SD (σ)
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti predavanja i radionice izrade krških reljefnih oblika.	1	0,38	5	1,89	80	30,30	96	36,36	82	31,06	3,96	0,85
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti radionice i predavanja o biljnom i životinjskom svijetu karakterističnom za nacionalni park.	3	1,14	5	1,89	47	17,80	87	32,95	122	46,21	4,21	0,88
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti različite računalne simulacije poput holograma ili pak 3 D simulacije.	13	4,92	14	5,30	65	24,62	63	23,86	109	41,29	3,91	1,15
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti audiovizualni sadržaji u vidu kratkih video uradaka o parku koji bi trebali biti prilagođeni različitoj populaciji npr. djeci, adolescentima...	2	0,76	12	4,55	53	20,08	76	28,79	121	45,83	4,14	0,94

<i>Tvrdnja</i>	1 <i>U potpunosti se ne slažem</i>		2 <i>Djelomično se ne slažem</i>		3 <i>Niti se slažem niti se ne slažem</i>		4 <i>Djelomično se slažem</i>		5 <i>U potpunosti se slažem</i>		AS (\bar{x})	SD (σ)
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti speleološke radionice i predavanja.	2	0,76	8	3,03	87	32,95	78	29,55	89	33,71	3,92	0,92
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebaju biti računalni tableti koji bi vršili ulogu "vodiča" kroz parkove.	42	15,91	37	14,02	56	21,21	65	24,62	64	24,24	3,27	1,39
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske bi trebale biti etnografske radionice o kulturi i običajima prostora na kojem se zaštićeno područje nalazi.	8	3,03	8	3,03	60	22,73	76	28,79	112	42,42	4,05	1,02
U ponudi nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebale bi biti geološke radionice (prepoznavanje vrsta stijena, izrada fosila...).	7	2,65	8	3,03	56	21,21	82	31,06	111	42,05	4,07	1,00
U sklopu nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebalo bi razviti i park tamnog neba.	2	0,76	3	1,14	38	14,39	35	13,26	186	70,45	4,52	0,84
Šetnice u sklopu nacionalnih parkova Gorske hrvatske trebaju biti oplemenjene informativnim tabelama koje bi pored pisanog teksta sadržavale i QR kodove s dodatnim informacijama i računalnim simulacijama onog što se opisuje na tablici	6	2,27	16	6,06	64	24,24	65	24,62	113	42,80	4,00	1,06

Tvrdnja	1 U potpunosti se ne slažem		2 Djelomično se ne slažem		3 Niti se slažem niti se ne slažem		4 Djelomično se slažem		5 U potpunosti se slažem		AS (\bar{x})	SD (σ)
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Nacionalni parkovi Gorske Hrvatske bi trebali imati radionice orijentacije u prirodi.	8	3,03	15	5,68	40	15,15	90	34,09	111	42,05	4,06	1,03
Informativne tabele trebale bi sadržavati i dio teksta na Braillevu pismu.	4	1,52	3	1,14	35	13,26	36	13,64	186	70,45	4,50	0,88
U sklopu nacionalnih parkova Gorske Hrvatske trebala bi postojati tiflološka soba	5	1,89	2	0,76	41	15,53	50	18,94	166	62,88	4,41	0,91

Osim promicanja prirodne baštine važno je promicati i kulturnu baštinu u očuvanju nacionalnog identiteta. Stoga se pomoću anketnog upitnika željelo saznati koliki je interes ispitanika za etnografske radionice o kulturi i običajima prostora na kojem se nalazi zaštićeno područje. Rezultati istraživanja su pokazali veliku motiviranost za sudjelovanjem u etnografskim radionicama kako ispitanika iz osnovnih škola ($\bar{x} = 4,05$) tako i ispitanika iz srednjih škola ($\bar{x} = 3,84$).

Ispitanici su pokazali visok stupanj empatije i brige za osobe s posebnim potrebama. Naime, ispitanici u visokom postotku smatraju da u sklopu zaštićenih područja Gorske Hrvatske trebaju postojati tiflološke sobe (osnovna škola $\bar{x} = 4,31$, a srednja $\bar{x} = 4,41$) ili pak informativne table s Brailleovim pismom (osnovna škola $\bar{x} = 4,5$, a srednja $\bar{x} = 4,63$). Ovakvi rezultati ne trebaju čuditi jer su škole mjesta integracije i inkluzije učenika s poteškoćama kojima u njihovu odgojno-obrazovnom rastu pomažu svi dionici života škole od učitelja od učenika.

4. Zaključak

Razvoj nacionalnog identiteta svakako pripada primarnim zadaćama određenog društva, a napose „malih“ (misli se s obzirom na brojnost) naroda u koje pripadaju i Hrvati. Proces globalizacije koji sa sobom nosi multikulturalnosti, uporabu svjetskih jezika, brisanje granica, stvaranje različitih društvenih aso-

cijacija utječe na nacionalni identitet mladih ljudi. U očuvanju nacionalnog identiteta važnu ulogu imaju nacionalni parkovi koji su ishodišta kulturalnog identiteta, očuvanja prirodne i kulturne baštine. Kako bi se povećala posjećenost nacionalnih parkova, nužno je osmisliti aktivnosti koje će posjetiteljima biti zanimljive. Ovo istraživanje je pokazalo kako ispitanici (učenici osmih razreda i četvrtih razreda srednjih škola s prostora Zadra) u nacionalnim parkovima Gorske Hrvatske poželjnima smatraju radionice i edukacije koje bi se temeljile na doživljajnoj pedagogiji, pa posebno poželjnim smatraju geološke, geomorfološke ili pak etnografske radionice. To je pokazatelj da ispitanici posjećivanjem zaštićenih područja žele dobiti cjelokupnu informaciju o prostoru koji posjećuju, a koja se ne odnosi samo na prirodne fenomene već obuhvaća i upoznavanje kulturne baštine. Osim toga istraživanje je pokazalo visok stupanj empatije ispitanika, koji smatraju kako se nacionalni parkovi Gorske Hrvatske svojom ponudom moraju prilagoditi i osobama s posebnim potrebama u vidu opremanja tiflološke sobe ili pak interpretativnih tabli na Brailleovu pismu.

LITERATURA

- BOZKURT, Orçun. 2015. "Investigating the Effect of Inquiry-Based Learning on Pre-Service Teachers' Attitudes and Opinions about the Approach." *Croatian Journal of Education* 17/4. 175-197.
- BRATULIĆ, Josip. 2011. „O hrvatskom identitetu, neposredno“ *Zbornik radova znanstvenog skupa Hrvatski identitet*. Ur. Horvat, Romana. Matica hrvatska. Zagreb. 13.-23.
- BRIGGS, Adam.; COBLEY, Paul, 2005. *Uvod u studije medija*. Clio. Beograd.
- BRKIĆ-VEJMEKA, Jadranka; PARAL, Mario. 2022. "Odgojno-obrazovni programi u zaštićenim područjima Hrvatske – primjeri iz Like" *Memorabi Lika* 5/1. 129-146.
- BUŠLJETA KARDUM, Rona; ŽUPANČIĆ, Mateja; PLAZA LEUTAR, Mara. 2013. „Hrvatski nacionalni identitet u kontekstu odgojno-obrazovnog djelovanja u inozemstvu“, *Essehist*, 5, 97.
- CIFRIĆ, Ivan. 2014. "Očuvanje baštine u kontekstu Europske unije." *Adrias* 20. 9-19.

- HUNTINGTON, Samuel. 2007. *Tko smo mi? izazovi američkom nacionalnom identitetu*, Knjižara Dominiković. Zagreb.
- Identitet. 2023. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Mrežno izdanje. Zagreb - <https://enciklopedija.hr/clanak/identitet> (pristupljeno 10. listopada 2023.).
- KOVAČEVIĆ, Stjepan. 2007. "Slobodno vrijeme i računalne igre." *Školski vjesnik*, 56/ 1 - 2.49-63.
- KORUNIĆ, Petar. 2005. "Nacija i nacionalni identitet". *Revija za sociologiju*, 36(1-2), 87-105.
- Kurikulum Biologije. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Biologije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 7/2019 - https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_149.html (pristupljeno, 8. lipnja 2024.).
- Kurikulum Fizike. 2019. Kurikulum za nastavi predmet Fizika za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 7/2019. - https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_210.html (pristupljeno, 8. lipnja 2024.).
- Kurikulum Geografije. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Geografije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 7/2019. - https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_145.html (pristupljeno, 8. lipnja 2024.).
- Kurikulum Prirode. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Prirode za osnovne škole u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 7/2019. - https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_148.html (pristupljeno, 8. lipnja 2024.).
- Kurikulum Povijesti. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 27/2019. - https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html (pristupljeno, 8. lipnja 2024.).
- LETICA, Slaven. 2011. "Tko smo, što smo i kakvi smo zapravo mi Hrvati" *Zbornik radova znanstvenog skupa Hrvatski identitet*. Ur. Horvat, Romana. Matica hrvatska. Zagreb. 25-53.
- MILIŠA, Zlatko i Višnja MILAČIĆ. 2010. "Uloga medija u kreiranju slobodnog vremena mladih." *Riječki teološki časopis* 36/ 2. 571-590.
- SEKULIĆ, Duško. 2010. "Pojam identiteta". *Hrvatski nacionalni identitet u globalizirajućem svijetu*. Ur. Budak, Neven; Katunarić, Vjeran. Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo. Zagreb. 15-48.
- Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, Narodne novine 124/2014.
- Školski e-rudnik - <http://tinyurl.com/yjymbnze>, (pristupljeno 5. lipnja 2023.).

Zakonski izvori i statuti

Zakon o zaštiti prirode Narodne novine 80/13,15/18,14/19,127/19.,155/23 - <https://www.zakon.hr/z/403/Zakon-o-za%C5%A1titi-prirode> (pristupljeno 8. lipnja 2023.).

Zakon o odgoju i obrazovanju, Narodne novine, 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22, 155/23, 156/23. – <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (pristupljeno 8. lipnja 2023.).

Statut Nacionalnog parka Sjeverni Velebit. 2014. https://np-sjeverni-velebit.hr/www/images/sadrzaj/STATUT_2014-FINAL.pdf (pristupljeno 30. svibnja 2023.).

Statut Nacionalnog parka Plitvička jezera. 2014. <https://np-plitvicka-jezera.hr/wp-content/uploads/2017/10/STATUT.pdf> (pristupljeno 30. svibnja 2023.)

Statut Nacionalnog parka Risnjak. 2014. <https://np-risnjak.hr/wp-content/uploads/2009/08/Statut-2014.pdf> (pristupljeno 30. svibnja 2023.)

Statut Nacionalnog parka Paklenica. 2014. <https://np-paklenica.hr/images/dokumenti/statut.pdf> (pristupljeno 30. svibnja 2023.)

Internetski izvori

URL1. <https://np-paklenica.hr/hr/> (pristupljeno 5. lipnja 2024.).

URL2. <https://np-sjeverni-velebit.hr/www/hr/posjeti/ponuda> (pristupljeno 5. lipnja 2024.).

URL3. <https://np-plitvicka-jezera.hr/istrazite-park/edukacija/> (pristupljeno 5. lipnja 2024.).

URL4. <https://www.np-risnjak.hr/posjecivanje/> (pristupljeno 5. lipnja 2024.).

Izvor karte

Nakladnička kuća Alfa, d.d., Zagreb, piktoteka.

**STUDENTS' ATTITUDES TOWARD TYPES OF EDUCATION
IN THE PROTECTED AREAS OF THE GORSKA HRVATSKA
(MOUNTAIN CROATIA DISTRICTS)**

Abstract

The national identity of each nation is manifested, among other things, through language, culture, geographical area, but also through the richness of natural and cultural heritage. Developing national awareness and national identity through the preservation and recognition of the protected area and its cultural features is certainly one of the tasks of the public institutions that manage protected areas. The aim of the research was to examine the attitudes of the students in the final grades of primary and secondary school (four-year education) about the forms of education that would be carried out in the protected natural areas of Mountain Croatia districts and would increase the students' interest in visiting protected areas. 436 respondents from the final grades of elementary and four-year high schools from the Zadar city area participated in the research. Analysing the results, it was determined that there are no significant differences in the attitudes of students in the final grades of primary and secondary school about existing and potential geological, geomorphological education or lectures and workshops about the flora and fauna of protected areas, which the respondents consider the most desirable. Secondary school students are interested to a greater extent in ethnographic workshops and lectures, in contrast to eighth-grade elementary school students. More significant differences are present in the attitudes about orientation workshops, for which secondary school students show greater interest than elementary school students. The research showed that elementary school students show less interest in workshops that include computer simulations such as holograms, in contrast to high school students who would, more likely, like to take part in such workshops.

KEYWORDS: *protected areas, education, national identity*